

Інститут
обдарованої дитини
НАПН України

СИЛАБУС
навчальної дисципліни

«ОПИТУВАННЯ І ОПИТУВАЛЬНИКИ»

Рівень вищої освіти	третій (освітньо-науковий)
Спеціальність	011 «Освітні, педагогічні науки»
Спеціалізація / освітньо-наукова програма	«Освіта та розвиток обдарованої особистості»
Компонент освітньо-наукової програми	Навчальна дисципліна за вибором
Курс/Семестр	3 курс / 6 семестр
Обсяг дисципліни, кредити ЄКТС / загальна кількість годин	4 ЄКТС / 120 год.
Вид занять	Лекційні, семінарські, практичні
Мова викладання	українська
Форми поточного та підсумкового контролю	Усне опитування, виконання індивідуального науково-дослідного завдання, залік
Викладач	Мельник Марина Юріївна, кандидатка педагогічних наук, завідувачка відділу діагностики обдарованості E-mail: maryna.melnyk@ukr.net
Консультації	Здійснюються за запитом здобувачів в день проведення занять
Анотація дисципліни	Дисципліна «Опитування і опитувальники» є вибіркоким компонентом в структурі базової педагогічної освіти і поряд з іншими курсами закладає основи професійної підготовки здобувачів освіти ОП «Освіта та розвиток обдарованої особистості». Дисципліна спрямована на ознайомлення здобувачів освіти із науково-практичними основами використання методу опитування, із видами, класифікацією, основами розробки, апробації, використання опитувальників; формування умінь та навичок проведення діагностичного обстеження обдарованої особистості у педагогічному дослідженні.
Мета викладання дисципліни	Ознайомлення аспірантів із особливостями здійснення діагностичної роботи за допомогою опитування та опитувальників, формування навичок проведення діагностичного дослідження особливостей розвитку обдарованої особистості.
Очікувані результати	У результаті вивчення навчальної дисципліни аспірант повинен: - знати: сучасні теоретичні концепції вивчення особистості, принципи, сутнісні характеристики опитувальників як методів

<p>навчання</p>	<p>діагностики; особливості здійснення анкетування та інтерв'ювання; особливості соціометричного та експертного опитування; технології опитування; особливості запитань стосовно фактів та оцінок; особливості відкритих і закритих, прямих і непрямих, особових і безособових, програмних і дочірніх, цільових і функціональних, основних і контрольних запитань; загальні вимоги до запитань і відповідей; принципи побудови засобу опитування; типи і види опитувальників;</p> <p>- вміти: планувати та здійснювати діагностичне обстеження обдарованої особистості; використовувати опитувальники у педагогічному дослідженні; конструювати опитувальники; апробувати розроблені опитувальники; конструювати запитання, які не навіюють певну відповідь чи стереотипне судження; нівелювати власний вплив на респондентів у процесі опитування.</p>
<p>Набуті компетентності</p>	<p>Загальні Оволодіння загальнонауковими компетентностями, спрямованими на формування системного наукового світогляду, професійної етики та загального наукового кругозору; набуття універсальних навичок дослідника, зокрема усної та письмової презентації результатів власного наукового дослідження українською мовою, застосування сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності, організація та проведення навчальних занять, управління науковими проектами та підготовка пропозицій щодо фінансування наукових досліджень у сфері освіти, реєстрація прав інтелектуальної власності; здатність до саморозвитку і самовдосконалення протягом життя, наполегливість у досягненні мети; критичний аналіз, оцінка і синтез нових ідей, ініціювання оригінальних дослідницьких комплексних освітніх проектів; лідерство та здатність як до автономної, так і командної роботи під час реалізації освітніх проектів.</p> <p>Фахові знання сучасних методів проведення досліджень в професійній галузі і в суміжних галузях науки, вміння їх ефективно застосовувати для синтезу та аналізу складних систем та явищ у галузі освіти обдарованих ; здатність ефективно застосовувати аналітичні методи при проведенні наукових досліджень; здатність інтегрувати знання з інших дисциплін, застосовувати системний підхід при розв'язанні науково-прикладних задач та проведенні досліджень; здатність розробляти та реалізовувати освітні проекти, у тому числі власні дослідження, які дають можливість переосмислювати наявні чи створювати нові знання в галузі освіти обдарованих; здатність аргументувати вибір методу розв'язування наукової задачі, критично оцінювати отримані результати та захищати прийняті рішення; здатність використовувати навички роботи з комп'ютером та знання й уміння в галузі сучасних інформаційних технологій для розв'язання експериментальних і практичних завдань.</p>

Структура навчальної дисципліни	Назви тем	Кількість годин				
		усього	усього			
			лекції	семіна рські	практич ні	самостійна робота
Тема 1. Науково-практичні основи використання методу опитування	20	2	2		16	
Тема 2. Опитування та опитувальники у структурі психолого-педагогічної діагностики	36	4	6	6	20	
Тема 3. Особистісні опитувальники	32	4		4	24	
Тема 4. Соціометричне опитування	14	2			12	
Тема 5. Конструювання опитувальників	18	4	2	4	8	
Всього годин	120	16	10	14	80	
Зміст навчальної дисципліни	<p>ТЕМА 1. НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ОПИТУВАННЯ. Суб'єктивний підхід у психолого-педагогічній діагностиці. Історія використання опитування та опитувальників. Опитувальники у структурі діагностичних методів. Принципи і можливості використання опитування та опитувальників. Соціальні та етичні аспекти використання опитувальників. Побудова діагностичного процесу. Типові помилки при проведенні діагностичних досліджень. Основні етапи діагностичного дослідження. Структурні елементи процесу діагностування. Фази діагностичного процесу. Планування й організація процесу дослідження. Проведення дослідження. Опрацювання емпіричних даних.</p> <p>ТЕМА 2. ОПИТУВАННЯ ТА ОПИТУВАЛЬНИКИ У СТРУКТУРІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ. Опитувальники як стандартизований самозвіт. Види опитувальників. Одномірні та багатомірні опитувальники. Емпіричні та факторні опитувальники. Опитувальники-анкети. Біографічні опитувальники. Особливості усного опитування. Сфери його застосування. Ознаки опитування та інтерв'ю. Опитування як процес спілкування. Проблеми психодіагностичного спілкування. Вимоги до умов проведення інтерв'ю. Особливості поведінки опитуваного. Підвищення надійності даних при інтерв'юванні. Правила складання діагностичного інтерв'ю. Письмове опитування як діагностичний метод. Анкетування, вимоги до складання анкет. Форми запитань. Індикаторна функція запитань. Підвищення надійності даних при анкетуванні. Отримання емпіричних даних за допомогою експертної оцінки. Форми</p>					

експертного опитування. Види експертних оцінок. Формування експертних груп. Надійність процедури вимірювання. Помилки експертів.

Комп'ютерне опитування у діагностиці. Переваги та недоліки комп'ютерного опитування.

ТЕМА 3. ОСОБИСТІСНІ ОПИТУВАЛЬНИКИ.

Класифікації особистісних опитувальників. Багатофакторні особистісні опитувальники (Мінесотський багатоаспектний особистісний опитувальник (ММРІ), Багатофакторний особистісний опитувальник 16PF Р. Б. Кэттелла, Особистісні опитувальники Г. Айзенка (EPI, EPQ, PEN), П'ятифакторний особистісний опитувальник (Big five) Р. МакКрає – П. Коста, Каліфорнійський психологічний опитувальник Дж. Гоуха, Фрайбургський особистісний опитувальник Й. Фаренберга, Х. Зелга, Р. Гамплера, стандартизована методика дослідження особистості Л. Собчик), Індикатор типів Майерс–Бріггс). Опитувальники мотивів (Методика діагностики мотиваційної структури особистості В. Мільмана, Методика діагностики спрямованості особистості Б. Басса (Опитувальник Смекала-Кучера), Опитувальник мотивації досягнення А. Мехрабіана, Методика мотиваційної індукції Ж. Ньют, методика «Мотиваційні стилі» М. Аптера). Опитувальники інтересів (Орієнтувально-діагностична анкета інтересів (ОДАНІ) С. Карпіловської, Карта інтересів О. Голомштока, Диференціально-діагностичний опитувальник (ДДО) Є. Климова, Протокол професійних уподобань Г. К'юдера). Опитувальники цінностей (Опитувальник термінальних цінностей І. Сеніна, Опитувальник СЖО Д. А. Леонтьєва, методика «Ціннісні орієнтації» М. Рокича). Опитувальники установок (Шкала локус-контролю Дж. Роттера, Опитувальник рівня суб'єктивного контролю (УСК) Е. Бажинова, Є. Голинкіної, А. Еткінда, Опитувальник самоствалення В. Століна, С. Пантелєєва). Опитувальники станів (Опитувальник «Самопочуття. Активність. Настрій» (САН), Опитувальник нервово-психічного напруження, Шкали тривоги та тривожності Ч. Спілбергера, Шкала тривожності А. Прихожан, Індекс життєвого стилю Р. Плучека, Г. Келлермана, Г. Конте).

ТЕМА 4. СОЦІОМЕТРИЧНЕ ОПИТУВАННЯ.

Історія та теоретичні основи методу соціометрії. Завдання дослідження. Процедура дослідження. Соціометричні критерії. Обробка результатів. Соціоматриця та соціограма. Соціометричні індекси. Аутосоціометрія.

Референтометрія. Методика проведення референтометрії. Обробка та інтерпретація даних. Референтограма. Діагностичні можливості та обмеження.

ТЕМА 5. КОНСТРУЮВАННЯ ОПИТУВАЛЬНИКІВ.

Методологічні основи розробки та використання опитувальників. Теоретична позиція автора опитувальника та його концепція. Вимірювання у психолого-педагогічних дослідженнях. Способи побудови опитувальників. Проблеми достовірності та надійності даних опитувальників. Установка досліджуваного на відповіді (тенденція давати соціально бажані відповіді; ефекти симуляції та дисимуляції; ефект «мовчазної згоди»; прагнення давати оригінальні відповіді). Конструювання та апробація опитувальників.

Контроль і оцінювання результатів навчання

Принципи, критерії, процедура та шкала оцінювання

Основними принципами оцінювання результатів опанування навчальної дисципліни є такі:

- об'єктивності (оцінка має відповідати істинній якості та кількості засвоєних знань, компетентностей і результатів навчання);
- прозорості (максимальній ясності та відкритості процедури, критеріїв і шкал оцінювання результатів навчання);
- систематичності (перевірка якості опанування навчальної дисципліни здійснюється систематично, за кожною темою і модулем, а також відвідуванням занять, ступенем активності під час навчання і вчасним виконанням навчальних завдань);
- дієвості (корекція та вдосконалення, за потреби, компетентностей і результатів навчання відповідно до вимог освітньо-наукової програми);
- індивідуального підходу (об'єктивна і справедлива оцінка відповідно до зусиль, затрачених здобувачем PhD, дотриманням ним вимог академічної доброчесності та реальних результатів навчання);
- педагогічного оптимізму (зорієнтованість оцінювання на пошук особистісних ресурсів здобувача PhD у контексті успішного опанування навчальної дисципліни, стимулювання нових досягнень у навчальній роботі) тощо.

Основними критеріями, що характеризують рівень компетентності здобувача PhD при оцінюванні результатів поточного та підсумкового контролів, є:

- повнота і вчасність виконання всіх видів навчальної роботи, передбачених робочою програмою навчальної дисципліни;
- глибина і характер знань навчального матеріалу за змістом навчальної дисципліни, що міститься в основних та додаткових рекомендованих літературних джерелах;
- характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо);
- вміння застосовувати теоретичні положення в практиці професійної діяльності під час розв'язання індивідуально-дослідницьких завдань.

Оцінювання результатів навчання аспірантів здійснюється за 100-бальною шкалою, шкалою ECTS та національною шкалою.

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для заліку
90-100	A	зараховано
82-89	B	
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	
35-59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
01-34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

<p>Політика навчальної дисципліни</p>	<p align="center">Політика щодо академічної доброчесності</p> <p>Учасники освітнього процесу мають дотримуватись академічної доброчесності з усіх питань цього курсу; посилаються на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримуватись норм законодавства про авторське право і суміжні права; дотримуватись загальноприйнятих морально-етичних норм і правил поведінки. Порушення академічної доброчесності тягне за собою академічну відповідальність.</p> <p align="center">Політика щодо відвідування занять</p> <p>Відвідування лекцій, семінарських та практичних занять з курсу є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із викладачем навчальної дисципліни).</p> <p align="center">Політика щодо термінів виконання завдань і перескладання</p> <p>Відтермінування здачі завдань у випадках хвороби чи якоїсь іншої вагової причини може бути дозволене за умови надання необхідної документації.</p> <p>Відтермінування здачі заліку може бути дозволене за умови погодження у науково-організаційному відділі Інституту.</p> <p>Проведення навчальних занять, терміни та умови виконання навчальних завдань можуть бути адаптовані до запитів здобувачів освіти із документально підтвердженими особливими потребами. Відповідальністю здобувача освіти залишається вчасне надання таких документів.</p> <p align="center">Політика щодо правил поведінки на заняттях</p> <p>Здобувачі освітньо-наукового ступеня доктора філософії беруть активну участь у всіх заняттях: обговорюють проблемні ситуації, запропоновані викладачем на лекціях, у режимі діалогу /полілогу; активно включаються і за потреби ініціюють спільну (групову роботу) під час практичних занять; виконують всі навчальні завдання вчасно, відповідно до робочої навчальної програми.</p> <p>Спілкування учасників освітнього процесу (викладач, здобувачі) відбувається на засадах партнерських стосунків, взаємопідтримки, взаємодопомоги, толерантності та поваги до особистості кожного, спрямованості на здобуття істинного наукового знання.</p>
<p>Інформаційне забезпечення</p>	<p align="center">Рекомендована література</p> <p align="center">Базова:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Бурлачук Л. Ф. Словарь-справочник по психодиагностике. 3-е изд., перераб. и доп. / Л. Ф. Бурлачук — СПб.: Питер, 2007. — 688 с. 2. Галян І. М. Психодіагностика. Навч. посібник / І. М. Галян. – К.: Академвидав, 2009. – 464с. 3. Корольчук М. С. Психодіагностика: навч. пос. / М. С. Корольчук , В. І. Осьодло – К.: Ельга, Ніка-Центр, 2005. – 400 с. 4. Моргун В. Ф., Тітов І. Г. Основи психологічної діагностики. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В. Ф. Моргун, І. Г. Тітов – К.: Видавничий Дім «Слово», 2009. – 464 с. 5. Основы психодиагностики: учебно-методический комплекс для специальности 030301.65 Психология / автор-составитель Н. В. Зоткин. – Самара: Изд-во «Универс групп», 2007. – 208 с. 6. Психологическая диагностика: Учебное пособие. / Под редакцией М. К. Акимовой — СПб.: Питер, 2005. – 304 с.

7. Терлецька Л. Г. Шкільна психодіагностика / Л. Г Терлецька. – К.: Редакції загально педагогічних газет, 2003. – 120с.
8. Kellerman H., Burry A. Handbook of Psychodiagnostic Testing (4th ed.). – New York: Springer-Verlag, 2007. – 202 p.
9. Groth-Marnat G. Handbook of Psychological Assessment (6th ed.). New York: Wiley, 2016. – 928 p.

Додаткова:

1. Антонова О. Є. Обдарованість: досвід історичного та порівняльного аналізу : монографія / О. Є. Антонова. – Житомир: Житомир. держ. ун-т, 2005. – 456 с.
2. Богоявленская Д. Б. Одаренность: природа и диагностика /Д. Б. Богоявленская, М. Е. Богоявленская. – М. : АНО «ЦНПРО», 2013. – 208 с.
3. Буров О. Ю. Методичні засади діагностики академічної обдарованості учнів загальноосвітньої школи : монографія / [О. Ю. Буров, В. У. Кузьменко, Н. А. Бельська; за ред. О. Ю. Бутова]. – К. : ТОВ «Інформаційні системи», 2012. – 202 с.
4. Венгер А. Л. Психологическое консультирование и диагностика. Практическое руководство. Часть 1. / А. Л. Вегнер. — М.: Генезис, 2001. — 160 с.
5. Венгер А. Л. Психологическое консультирование и диагностика. Практическое руководство. Часть 2. // А. Л. Вегнер. — М.: Генезис, 2001. — 128 с.
6. Волощук І. С. Педагогічне дослідження : навч. посіб. / І. С. Волощук. – К. : Інформ. системи, 2009. – 390 с.
7. Ильин Е. П. Психология индивидуальных различий / Е. П. Ильин. – СПб.: Питер. – 2004. – 701 с.
8. Крыштановский А. О. Анализ социологических данных с помощью пакета SPSS [Текст]: учеб. пособие для вузов / А. О. Крыштановский; Гос. ун-т — Высшая школа экономи-ки. — М.: Изд. дом ГУ ВШЭ, 2006. — 281 с
9. Наследов А. Д. SPSS: Компьютерный анализ данных в психологии и социальных науках / А. Д. Наследов. — СПб.: Питер, 2005. — 416 с.
10. Немов Р. С. Психология: Учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений: В 3 кн. — 4-е изд. — М.: Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2001. — Кн. 3: Психодиагностика. Введение в научное психологическое исследование с элементами математической статистики. — 640 с.
11. Основы психодиагностики: учебно-практический комплекс для специальности 03301.65 Психологи / автор-составитель Н. В. Зоткин. – Самара: Изд-во "Универс групп", 2007. – 208 с.
12. Психологические тесты. / Под ред. А. А. Карелина. – Т.1. – М.: ВЛАДОС, 2000. – 312 с. – С. 25 – 29.
13. Психологічна діагностика обдарованості: монографія / [Р. О. Семенова, Д. К. Корольов, М. О. Мельник та ін. ; за ред. Р. О. Семенової]. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2012. – 172 с.
14. Райгородский Д. Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие. / Д. Я. Райгородский. — Самара: Издательский Дом «БАХРАХ-М», 2001. — 672 с.
15. Теплов Б. М. Проблемы индивидуальных различий / Б. М. Теплов. – М. : Изд-во АПН РСФСР, – 356 с.

16. Benjamin A. The Helping Interview: With Case Illustrations. Boston: Houghton Mifflin, 2001.
17. Dorfman, W. I., & Hersen, M. (Eds.). Understanding Psychological Assessment. – NY: Springer US, 2001. – 380 p.
18. Hersen M. H., & Turner S. M. (Eds.). Diagnostic Interviewing (3rd ed.). New York: Kluwer Academic Publishers, 2003. – 460 p.
19. Ogdon D. Psychodiagnostics and Personality Assessment (3rd ed.). Los Angeles: Western Psychological Services, 2001.
20. Rogers R. Handbook of Diagnostic and Structured Interviewing. New York: Guilford, 2001. – 516 p.
21. Tallent N. The Practice of Psychological Assessment. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall, 1997.
22. Wolber G. J., & Carne W. F. Writing Psychological Reports: A Guide for Clinicians (2nd ed.). Sarasota, FL: Professional Resource Press, 2002. – 158 p.
23. Zukerman E. L. Clinician's Thesaurus: The Guidebook for Writing Psychological Reports (4th ed.). New York: Guilford, 2000. – 400 p.

Інформаційні ресурси:

1. <http://www.voppsy.ru> – Журнал «Вопросы психологи». Статті по психодіагностиці.
2. tests.iod.gov.ua – психодіагностичний програмний комплекс Інституту обдарованої дитини.
3. <https://journals.sagepub.com/home/jpa> – Journal of Psychoeducational Assessment. Статті по психодіагностиці.
4. <https://journals.sagepub.com/home/top> – Journal «Teaching of Psychology». Статті по психодіагностиці.
5. <https://journals.sagepub.com/home/jpa> – Journal of Psychoeducational Assessment. Статті по психодіагностиці.
6. <https://journals.sagepub.com/home/pss> – Journal «Psychological Science». Статті по психодіагностиці.
7. <http://nsj.gov.ua/files/1448287570>Етичний%20кодекс%20психолога.docx.pdf – Етичний кодекс психолога